

FORFØRT AF BIOTEKNOLOGIENS FREMSKRIDT

AMBITIØSE FORÆLDRE OG EN SNEDIG MEDICINALBRANCHE TRUER MENNESKEHEDEN. DEN ANERKENDTE SAMFUNDSFORSKER OG FORFATTER FRANCIS FUKUYAMA SER MED SKEPSIS PÅ DEN BIOTEKNOLOGISKE REVOLUTION. SOM SAMFUND MÅ VI SÆTTE GRÆNSER FOR BIOTEKNOLOGIEN, MEN VI MÅ OGSÅ JUSTERE VORES FORVENTNINGER TIL OS SELV OG HINANDEN.

* I science fiction-verdenen er det typisk diktatorer, robotter, cyborgs, griske firmaer og kolde systemer, der presser udviklingen mod det overmenneskelige og maskinelle samfund. Skræmmebilledet er til at få øje på. Men fremtidens trusselsbillede kan meget vel se helt anderledes, smukt og forførende ud. Måske er det i virkeligheden det moderne menneske selv, med alle sine ambitioner på egne og andres vegne, der driver udviklingen hastigt frem mod en overmenneskelig verden, hvor mennesket er klogere, hurtigere og lykkeligere end i dag.

De fleste forældre ønsker den bedste fremtid for deres børn. Heri ligger også et forventningspres og tårnhøje ambitioner på barnets vegne. Med bioteknologien er der mulighed for at efterleve forventningerne eller simpelthen hæve barren for, hvilke krav vi kan stille til os selv og vores medmennesker, ikke mindst vores børn. Det kan få utilsigtede konsekvenser, selvom vi gør det ud fra de bedste intentioner. Det mener den anerkendte amerikanske samfundsforsker Francis Fukuyama, som står bag bogen 'Our Posthuman Future – Consequences of the Biotechnology Revolution'.

"Forældre vil altid, ud fra basale biologiske årsager, søge at give deres børn de bedste muligheder og hjælpe dem på vej, så godt de kan. Det er i højere grad tilfældet i USA, for vi har ikke gratis videregående uddannelse," fortæller Francis Fukuyama.

Han forudser, at de store bioteknologiske forandringer kommer til at vinde indpas via konventionel behandling og medicin. Medicinalbranchen vil i stigende grad henvende sig til almindelige, raske mennesker. For eksempel kan

man i dag få væksthormoner til sit barn, hvis det er lavere end gennemsnittet.

"Men hvorfor ikke tilbyde væksthormoner til børn med gennemsnitshøjde, men som kan blive højere og få nogle fordele ved det? Jeg tror, at hvis forældre i fremtiden har mulighed for at give deres børn fortrin gennem en form for genetisk intervention, vil de fleste gøre det. Og biotek- og medicinalvirksomhederne vil være glade for at betjene de ambitiøse forældre."

Farlig glidebane

Bioteknologien har ført meget godt med sig, fastslår Francis Fukuyama. Men den kan misbruges, og det bør vi være opmærksomme på.

"Bioteknologien har opnået forrygende resultater i bekæmpelse af sygdom. Det, der bekymrer mig, er, at den på visse områder kan give nogle mennesker muligheden for at kontrollere andre mennesker. Dét er det mest bekymrende aspekt ved det. Det er en meget farlig vej, for der vil altid være uforudsete konsekvenser."

Som eksempel nævner han den adfærdsregulerende medicin Ritalin, der er en stimulant beslægtet med amfetamin. Ritalin bliver især brugt til at behandle børn med diagnosen ADHD (tidligere kaldt DAMP), som typisk har problemer med at koncentrere sig.

"I mange tilfælde giver man det til drenge, der ikke kan sidde stille i klasseværelset. Forældre og lærere har ikke tiden til at interessere sig for dem og deres skoleliv. Det er meget nemmere at give dem en pille, så de kan sidde stille. Det er et eksempel på, hvornår bioteknologien bliver ►

brugt til social kontrol frem for terapeutisk behandling.”

Op gennem 1990'erne har Ritalin vundet indpas på amerikanske skoler og universiteter, hvor eleverne – og deres forældre – har opdaget, at pillerne giver skærpet koncentration, for eksempel op til eksamen.

I sin bog 'Our Posthuman Future' påpeger Francis Fukuyama, at den form for trussel, bioteknologien repræsenterer, baserer sig på en blød og forførende magt, der kan være svær for mennesket at modstå, fordi den er fristende og umiddelbart ufarlig.

Også muligheden for at manipulere med gener, og ikke mindst muligheden for at vælge det uønskede fra, er problematisk. Reelt ved ingen, hvad de fravælger, påpeger Francis Fukuyama.

”Lad os sige, at en kommende mor kan få en behandling, der garanterer, at det barn, hun føder, ikke har anlæg for homoseksualitet. Behandlingen finder sted helt diskret hos lægen, og den er sikker. Vil det være en god ting? Det er jeg ikke sikker på. Hvad vil det gøre ved den homoseksuelle befolkningsgruppe i verden?”

På den måde frygter Francis Fukuyama, at en ukritisk brug af bioteknologi kan eliminere en hel gruppe af mennesker og dermed i sidste ende udligne den menneskelige mangfoldighed.

Større kløft mellem rig og fattig

Også på det samfundsmæssige plan ser Francis Fukuyama, at bioteknologien kan medføre u hensigtsmæssige konsekvenser. Bioteknologiens fordele er ifølge Francis Fukuyama forbeholdt de økonomisk privilegerede. Derfor ser han, at en ukritisk accept af bioteknologien er en trussel mod demokratiet, idet en sådan accept vil underminere den demokratiske tanke om lige rettigheder til alle samfundsborgere. Herved mener han, at bioteknologien vil skabe større ulighed mellem samfundsgrupper.

”Det er ligesom enhver form for libertarianisme, der siger, at mit individuelle valg er det vigtigste. Vi ser det i den finansielle sektor i dag. Hvis vi ikke har en form for regulering, fører det til konsekvenser for hele samfundet, som ingen ønsker sig. Ud fra et filosofisk ståsted kan jeg ikke se, hvorfor vi skulle privilegere individuel autonomi over andre rettigheder. Autonomi er vigtig. Men hvis det betyder, at vi kommer ind i et genetisk våbenkapløb, hvor rige menneskers børn kan blive mere intelligente end børn af mennesker, der ikke har ressourcer til at give deres børn den samme form for behandling, vil det ikke være godt for samfundet som helhed.”

Francis Fukuyama ser et tydeligt forhold mellem den menneskelige natur og menneskerettigheder, og han påpeger, at hvis vi med bioteknologi og genmanipulation forandrer menneskets natur på nogle fundamentale områder, så ændrer vi også de fundamentale menneskelige rettigheder.

”Hvis vi kan skabe en gruppe af genetisk bedre individer, er der ingen grund til, at de ikke også skal have flere og bedre

rettigheder. De skal have to stemmer, hvor alle andre får én stemme. Når vi bevæger os ud ad den vej, møder vi helt fundamentale filosofiske spørgsmål, som vi ikke er klar til at takle”.

Hvor går grænsen?

Spørgsmålet er, hvor vi som samfund og mennesker skal sætte grænsen for bioteknologien, når vi allerede er blevet forført af de muligheder, den byder. Det kan være svært at sige nej tak til tilbud om at blive smukkere, klogere, hurtigere og bedre mennesker i en fart. Men er denne konstante stræben efter det bedre i grunden ikke ganske naturlig for os mennesker?

”Det er helt og aldeles menneskeligt at være grådig og ville tilstræbe mere. Markedskonkurrencen baserer sig på disse principper. Men hvis alle gør det på en fuldstændig ureguleret måde, kan det få destruktive følger. Det er også menneskeligt at sætte nogle sociale kontrolmekanismer på den enkeltes valg. Derfor ser jeg, at et succesfuldt samfund er et, der har fundet en balance mellem den enkeltes valg og frihed og hele gruppens, hele samfundets, behov og bedste”.

Francis Fukuyama understreger nødvendigheden af at sætte grænser for bioteknologien, men han mener ikke, det er op til ham at definere, hvor grænserne skal gå. Der skal ske en statslig regulering på området, og den er i dag meget forskellig fra land til land. Han mener dog, det er vigtigt med et tydeligt skel mellem behandling og optimering.

”Formålet med biomedicin er at behandle sygdomme og gøre syge mennesker raske; det er ikke at gøre de raske endnu bedre”.

En stor del af de innovative fremskridt i bio- og genteknologi vil i de kommende år ske i Østasien, fordi de har kapaciteten og viljen til at gøre det. De tøver ikke, som vi gør i Vesten, og det skyldes ifølge Francis Fukuyama, at de ikke har den samme kristne forståelse af menneskets værdighed. Lande som Korea, Kina og Singapore er langt fremme inden for området. Spørgsmålet er, om vi i Vesten snart bliver overhalet af disse lande, hvis vi vælger at sætte grænser for bioteknologien. Formentlig, lyder det fra Francis Fukuyama, men her må vi holde fast i vores fundamentale moralske værdier.

”Skal vi begynde at eksperimentere med medicin på fattige mennesker, fordi vi ellers vil sakke bagud i det her kapløb? Det synes jeg ikke. Vi har nogle moralske, kristne værdier, vi skal værne om.”

Historiens afslutning – og hvad så?

Netop de grundlæggende værdier har betydning for et samfunds succes, mener Francis Fukuyama. Han understreger, at demokrati i sig selv ikke automatisk giver borgerne det bedste liv

”LAD OS SIGE, AT EN KOMMENDE MOR KAN FÅ EN BEHANDLING, DER GARANTERER, AT DET BARN, HUN FØDER, IKKE HAR ANLÆG FOR HOMOSEKSUALITET. VIL DET VÆRE EN GOD TING?”

”Man kan ikke entydigt sige, at demokratiet leverer det mest tilfredsstillende liv for mennesker. Demokratiet er ikke alene bestemmende for, hvor succesfuldt eller lykkeligt et land er. Men hvilke alternative modeller har vi? Kan du forestille dig, at befolkningen vil være lykkeligere i en muslimsk republik, et kinesisk eller russisk autoritativt samfund? Ingen af disse samfund er for mig at se bedre. De repræsenterer derimod et tilbageskridt.”

Til sommer er det 20 år siden, at Fukuyama publicerede artiklen 'Historiens afslutning', få måneder før Murens fald og kommunismens kollaps. Hans centrale budskab var, at der hermed ikke var andre alternativer end det frie demokrati og markedsøkonomien tilbage. I 1992 blev artiklen til en hel bog 'Historiens afslutning – og det sidste menneske', som netop er genudgivet på dansk med nyt forord.

Når Francis Fukuyama betragter verden anno 2009, holder han stadig fast i, at historien bevæger sig mod den vestlige samfundsmodel. Han fremhæver Danmark som symbol på et velfungerende demokratisk styre og refererer til en artikel 'Getting to Denmark', der netop beskriver Danmark som et ideelt demokrati.

”Hvis lande som Mozambique eller Angola blev ledet ud fra samme model som Danmark, så ville de ikke have de samme problemer, som de har i dag. Men i de vestlige demokratier er vi tilbøjelige til at tage karakteristika ved et velfungerende demokratisk, kapitalistisk og veludviklet land for givne.”

Ét spørgsmål presser sig særligt på i en samtale med Francis Fukuyama om 'Historiens afslutning': Hvad er der at kæmpe for, når vi en skønne dag når til historiens afslutning; når det vestlige demokrati er blevet den mest udbredte samfundsform? Hvad skal vi så?

”Historiens afslutning' handler om politiske systemer. Historiens afslutning er ikke ensbetydende med, at alle verdens problemer er løst. Det frie demokrati er langt fra universelt. Der er stadig en enorm mængde fattigdom og uretfærdighed i verden.

Der kommer også nye udfordringer, som for eksempel at beskytte kloden mod menneskelig aktivitet. Men global opvarmning kan måske vise sig at være en så enorm udfordring, at vi ikke er i stand til at takle det.”

Bioteknologien leverer hverken svar på verdens fattigdomsproblemer eller klimatruslen. Mennesket er på én gang del af problemet og løsningen, og det store ubesvarede spørgsmål er, om vi denne gang vil lære af historien, eller om mennesket også i fremtiden bliver sin egen største udfordring.

Af Mathilde Weirsøe og Camilla Mehlsen
mawei@dpu.dk og cme@dpu.dk

Læs mere af Francis Fukuyama:

'Transhumanism – the most dangerous idea' i tidsskriftet Foreign Policy, 2004.

'Our Posthuman Future – Consequences of the Biotechnology Revolution', 2002.

'Historiens afslutning og det sidste menneske', 1992.
(Original titel: 'The End of History and the Last Man')

FRANCIS FUKUYAMA

Professor i politisk økonomi ved Johns Hopkins Universitetet i USA og gæstprofessor ved Aarhus Universitet i 2009-2012. Han er en af verdens førende samfundsforskere og har udgivet en lang række bøger om politik og samfund. Fukuyama skriver i øjeblikket på en bog om politisk udvikling, hvor han vender tilbage til nogle af pointerne fra sin mest kendte bog, gennembrudsbogen fra 1992 'Historiens afslutning – og det sidste menneske'. Han har været med i tænketanken 'President's Council on Bioethics' under George W. Bush administrationen.

www.au.dk/fukuyama